

Hasan KAFALI (*)

YOKSULLUKLA MÜCADELEDE DİNİ KURUMLARIN ROLÜ: “KÜTAHYA MEYDAN AŞEVİ” ÖRNEĞİ

öz

Yoksulluk insanlığın varoluşundan bugüne süregelen toplumsal bir durumdur. Fakat modern hayatla birlikte yoksulluğun daha çok hissedildiği ve öne çıktığı bir gerçektir. Yoksulluğun daha çok görülme ve hissedilmesine dair birçok neden sayılabilir; tüketim kültürü ve kapitalizmin hayatlara hâkim olması, varlığın artması ile beraber varlıklılar karşısında sahip olamayanların yokluk algılarının değişmesi, ihtiyaç ve istek ayrımının muğlâklaşması, kentlileşme ile birlikte bireylerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek imkânlardan uzaklaşmaları ve bağımlılık kazanmaları, eğitimsizlik sonucu modern hayatın gerektirdiği uzmanlıklara sahip olamamaları vb. gibi. Devlet kurumları ve akademik çevreler bunların nedenlerini tartışırken aşkın olanın sesi ve vicdanının ifadesi olan din, yoksulluğa karşı en etkili söylemleri üretmiştir ve en etkili mücadeleyi sürdürmektedir. Dinî hassasiyetlerin izlerinin görüldüğü gönüllü sivil toplum kuruluşları, ulusal düzeyde yoksullukla mücadelede önemli işlevler görmektedirler. Ancak yoksullukla mücadelenin, etkili olabilmesi için yerel düzeyde de yürütülmesi gerekmektedir. Kütahya Meydan Aşevi bu mücadeleyi yerel düzeyde sürdüren etkili kurumlardan biridir. Dinî kaygılarla kurulan, karşılık gözetmeden ve ayırım yapmadan her türlü ihtiyaç sahibine yardım ulaştırmayı amaç edinen kurum çok önemli bir toplumsal fonksiyon ifa etmektedir. Çalışmalarıyla her kesimden

insanın takdirini ve desteğini kazanan kurumun dinamikleri ve faaliyetleri bu sunumun ana temasını oluşturmaktadır. Tebliğde ayrıca resmî yardım kanalları ile dinî kaygılarla kurulmuş sivil toplum kuruluşlarının yoksullara bakış açılarındaki farklılıklar da tartışılacaktır.

anahtar kelimeler

Yoksulluk, Yoksullukla Mücadele, Din, Gönüllü Kuruluşlar, Meydan Aşevi.

abstract

The Role of Religious Institutions in the Fight Against Poverty: Example of “Kütahya Meydan Soup Kitchen”

Poverty is a social situation since the existence of humanity until today. But with modern life that is a real, poverty is more felt and step forward. There may be many reasons why poverty is much more to be seen and felt; it is dominated by consumer culture and life of capitalism, with increased presence changes in the poor perception of absence against the rich, to be blurred the distinction between the needs and desires, with the urbanization individuals away from opportunities to meet their needs for and winning addiction for other agents, by the results of inefficient education inability to have specialization required by modern life and etc..

While government agencies and academia discussing their causes, the religion that is voice of transcendent and the expression of conscience, it has produced the most effective rhetoric and remains the most effective fight against poverty. Non-governmental voluntary organizations, that can be seen traces of religious sensitivity, see important functions in the fight against poverty at the national level. However, the fight against poverty must be carried out at the local level to be effective. Kütahya Meydan Soup Kitchen is one of effective institutions going on this fight at the local level. The institution established by religious considerations aims to help with all kinds of needy people without overseeing money and without making distinctions. Thus, the institution performs a very important social function. Dynamics and activities of this organization, that gained the support of people from all walks of stratum with its activities, is the main theme of this presentation. It will also be discussed differences between points of view official assistance channels and non-governmental organizations established for religious concerns.

key words

Poverty, The Fight Against Poverty, Religion, Voluntary Organizations, Kütahya Meydan Soup Kitchen.

Giriş

Yaşamak için gerekli olanı elde etme mücadelesinin tarihi insanlığın başlangıcı kadar eskidir. İnsanlar her devirde yaşamak için ne gerekiyorsa kazanmak için çalışmışlar, toprakla ve toplumla ilişkileri çerçevesinde tarım ve ticaret yoluyla ihtiyaçlarını gidermişlerdir. Modernizmle beraber modern şehirlerin ortaya çıkışıyla bireylerin toprakla ilişkileri kesilmiş, modern üretim biçimleriyle de ticaretin şekli değişmiştir. Bu ikincisi, yaygın tabirle “esnaflığın ölmesi” olarak da tanımlanmaktadır. Bu yeni hayat biçiminde yaşam için gerekli olanı elde etme mücadelesindeki insan için alan çok daralmıştır. O artık, ne toprakla yaşamsal ürünleri elde edebilmek için doğrudan bir ilişki içindedir ne de basit ticaret yaparak para kazanabilecek bir toplumsal yapı içindedir. Bireyler modern hayatın gerektirdiği donanımları sağlayacak bir ortamda doğmamışlarsa yoksulluğa mahkûm olarak doğmaktadırlar. Her ne kadar yoksulluğun insanlık tarihi kadar eski olduğu vurgulansa da modern çağlarda yoksulluğun daha çok görülmesinin ve yoksulluğun çaresizlikle birlikte anılmasının nedenleri arasında yukarıda belirttiğimiz nedenler sayılabilir. Bütün boyutlarıyla yoksulluğu incelemek bu tebliğin konusu değildir. Ancak mücadele süreci hakkında fikir yürütebilmek adına görüş belirtmeye yarayacak kadar bilgi sahibi olmak ihtiyacı inkâr edilemez. Yoksulluk günümüzde daha çok yapısal özelliklerin doğurduğu bir toplumsal sorundur. Bugün dünyaya hâkim olan kapitalist yaşam kültürünün çözemediği, üretimin artmasıyla azalması beklenirken çoğalan bir yaşam biçimidir. Bireysel özelliklerin ve yetersizliklerin yoksul olmada başat faktörler oldukları iddiaları ortaya atılmıştır. Ancak bireysel özelliklerinde toplum içinde kazanıldığı ve kazandırıldığı göz önüne alındığında, yoksulluğun bir sistem sorunu olduğu ve yapısal faktörlerle açıklanmasının daha isabetli olduğu görüşü yaygınlık kazanmaktadır. Bu bağlamda yoksulluk kültürü tartışmaları 1960’lardan günümüze değin devam etmiştir. Gelinek noktada yapısal faktörlere dikkat çeken araştırmacıların sayısının daha çok olduğu ve iddialarının daha somut ve ikna edici olduğu görülmektedir. Örneğin Rahnama (2009, s. 215), toplumun hizmetinde olan bir geçim ekonomisinin kâra yönelmiş üretim odaklı bir ekonomiye (kapitalizm) geçmesinin yoksulluk düzleminde önemli sonuçlar doğurduğunu belirtmektedir. Bu yeni ekonomik sistemi ve onun sonuçlarını ayrıntılı olarak ele alan Polanyi (2000) bu yeni düzende ekonominin toplumun yerini aldığını ve ekonomik ilişkilerin diğer ilişki türlerinin önüne geçtiğini vurgulamaktadır. Ancak, yapısal özelliklerinin sadece kapitalizme ait olmadığı da iddia edilmektedir. Kapitalist olmayan ülkelerin toplumsal yapıları da yoksulluğun ortaya çıkmasına veya var olan yoksulluğun devam etmesine neden olabilmektedir. Örneğin, dinsel inançlarla iç içe geçen geleneksel değerlerin hâlâ önemini koruduğu Bangladeş’te bir yoksullukla mücadele yöntemi olan mikrokredi hareketini başlatan Muhammed Yunus (2003, s.261), en çok yapısal unsurlar üzerinde dur-

muş ve yoksulluğun yoksullar tarafından değil toplumsal yapılar ve toplumun izlediği politikalar tarafından yaratıldığını ifade etmektedir. Bu tip toplumlarda yoksulluğun bir hastalık halini aldığını belirten Yunus (2003, s.122), “yapıyı değiştirirseniz, yoksulların da yaşamlarını değiştirdiğini görürsünüz” demektedir. Yapıyı ve yapının ortaya çıkardığı insan tipini sorunun merkezine koyan Mittelman da bir tecrübesi eşliğinde teşhisini ortaya koymaktadır.

“1996 yılında, bir çeşit toplum-kökenli kalkınma olan “sosyal ormancılık” hakkında bilgi edinmek üzere Filipinlerin Calabarzon bölgesini ziyaret ettim. Oradaki sivil toplum eylemcilerine ve araştırmacılara, dağıtım ve eşitliğe katılımdan önce ekonominin büyümesini gerektiren, yürütülmekte olan reformları sorduğumda şöyle yanıtladılar: “[Problemin] esas nedenleri, kalkınma paradigmaları tarafından pekiştirilen toplumsal yapılardan kaynaklanıyor. Kötü adam paradigmadır.” (Mittelman, 2008)

Yani burada vurgulanan gerçek, kapitalizm tarafından ortaya konan insan tipinin yoksulluğun giderilmesi bir yana ortaya çıkmasına neden olan insan tipi olduğu gerçeğidir.

Yoksulluğu bir sömürü aracı olarak gören bir karşıt görüş ise onun üst yada yöneten sınıfların sömürsünün bir türü olduğunu ve bu sınıfların çıkarları için gerekli olduğunu savunur. “Tatmin olmuşluk kültürü” içinde yaşayan şanslı sınıf üyelerinin yapmak istemeyeceği ama bu sınıf üyeleri ve sistem açısından yapılması zorunlu, tatsız, zor ve düşük ücretli işlerin yaptırılması için yoksullara gereksinim bulunmaktadır. Bu yüzden yoksulluk riski altında yaşayan, düşük ücretle zor işleri yapmaya hazır işçilerin sunumunun aksatılmadan devam ettirilmesinde yoksulluğun önemli bir işlevinin olduğu iddia edilmektedir. (Gül ve Sallan Gül, 2008). Bu çerçevede Batılı ülkelerde dışarıdan göç alınmasının amacının bu olduğu düşünülebilir. Örneğin Amerika’nın her yıl 55-80 bin aralığında yeşil kart adı altında bir dış göç alması, yine Kanada’nın aynı rakamlarda vatandaşlık başvurusunu kabul etmesi buna örnek verilebilir. Kabul edilen bireylerin de o ülke yerlilerinin yapmayı sevmediği pompacılık, madencilik, demiryolu işçiliği, ordu işleri gibi ağır işlerde çalıştıkları göz önünde bulundurulursa bu iddianın haklılık payının da yüksek olduğu kabul edilebilir. Yine 1960’lı ve 70’li yıllarda Almanya’ya Türkiye’den giden işçilerin durumu da aynı kategoride değerlendirilebilir.

Daha çok üretimi ve dolayısıyla tüketimi amaç haline getiren modern yapı, yoksulu bir defolu tüketici haline getirerek (Baumann, 1996) sorunu yoksulluğu doğuran nedenlerden öte yoksulda aramaktadır. Kapitalizm yoksulluğu geride kalan ve sonradan yetişilen bir şey olduğuna dair yanlış kanı ile ele almaktadır.

Bu bakış açısı pistte koşan atletleri düşünmeye benzetilebilir; geride kalanlar, ekonomik gelişme yolunda liderlere yetişebilmek için sadece hızlarını artırmalıdır. Ama böyle değildir ve bu acımasız bir bakış açısıdır. 1000 metrelik yarışta 500 metre geriden başlayanlarla ve bir ayağı olmayanlarla atletlerin yarışması adaletli değildir. Yoksulluk, kıtlığı idare etmeye yarayan ekonomik stratejilerle uyumlu, doğrusal bir fenomen değildir (Mittelman, 2008). Yoksulluk zaten dezavantajlı olmanın getirdiği bir durumdur ve yoksulluk kavramının kendine özgü ürettiği bir zincirleme ilişki söz konusudur. Nasıl ki varlıklı olma bireyin yaşamında farklı açılımları, kazanımları ve olanakları beraberinde getiriyorsa yoksullukta da bu süreç, acımasız bir şekilde ters işlemektedir. Yoksul kişi yoksulluk içerisinde sosyal, psikolojik ve diğer alanlarda dezavantajı bütün boyutlarıyla yaşamaktadır. Yoksullar, düşük gelir düzeyi ile birlikte yetersiz beslenme ve onunla birlikte oluşan sağlıksızlık sorunları ile karşı karşıya gelmektedirler. Bu karşı karşıya gelmeler temel fiziksel ihtiyaçların giderilmesi bağlamında çok belirgin olmakla beraber sosyal yaşamda yalıtılmışlık, dar çevrede yoksulluk kültürünün gereklerini ve gerçeklerini yaşama olarak da görülmektedir (Eraslan, 2008).

Yoksullukla Mücadelede Sivil Toplumun Rolü

Yoksulluğun geldiği boyutlar ve doğurduğu sonuçlar, “yoksullukla mücadele” çabalarına da yansımış ve bu çabaların küresel ölçekte uygulanmasını zorunlu hale getirmiştir. Ancak, yoksulluk yerelde yaşandığı için yoksullukla mücadelenin de yerelde yürütülmesi bir zorunluluk olmuştur. Bugün yerel düzeyde yoksullukla mücadele eden birçok resmî ve sivil kuruluş vardır. Her birinin kullandığı strateji ve hitap ettiği kesim değişmekte, amaçları ve hedefleri farklı olabilmektedir. Bu çalışmada ise yerel düzeyde yoksullukla mücadele eden gönüllü kuruluşlardan biri incelenmiştir. Gönüllü kuruluşlar, yoksulluğun toplumda görülen veya gözden irak yaşanan olumsuz sonuçlarının giderilmesinde önemli işlevler yerine getirmekte ancak güç ve kaynak açısından yeterli olmadıkları için yoksulluğun ortadan kaldırılmasında veya azaltılmasında yetersiz kalmaktadırlar. Başta finansal destek ve bürokratik engeller olmak üzere çeşitli sorunları bulunan gönüllü kuruluşlar, sosyal sorumluluk ve hayırseverlik anlayışının toplumda kurumsal çatı altında örgütlenmesini temsil etmektedirler (Açıkgöz, 2010). Bu noktada uluslararası ve ulusal düzeyde faaliyet gösteren kuruluşlara değinmek faydalı olacaktır. Uluslararası alanda yoksullukla mücadele konusunda uluslararası bildiri ve sözleşmelere dayanan kuruluşların yoğunlukta olduğu görülür. Bunun nedeninin devletlerin güvenliklerini düşünmeleri ve yardım adı altında iç siyaset ve azınlıkların istismar edilerek iç tehdide dönüştürülmesi gibi tehlikeleri bertaraf etme önlemi olduğu düşünülebilir. Bunun için uluslararası

yardımlar devletlerin kabul etmiş olduğu anlaşmalar ve kurumlar tarafından yapılır ve dağıtımları da devlet kurumları tarafından yapılır. Uluslararası alanda gönüllü kuruluşlarda dâhil bütün kurumların yoksullukla mücadelesi yoğunlukla devletlerin işleyişinde yoksulun temsili ve siyasî planlamalarda yoksullukla mücadeleyi öngören siyasetin üretilmesinin sağlanması şeklinde yürütülmeye çalışılır. Son 15 yılda uluslar arası metinlerde yoksulluğun bir insan hakları ihlali olarak ele alınmaya çalışılması bunlardan biridir. 2001 yılında Birleşmiş Milletler Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, İnsan Hakları Yüksek Komisyonu biriminden “ulusal yoksulluğu azaltma stratejilerine insan haklarını katmak için temel öneriler geliştirmesini” talep etmiştir. Yeni hedef yoksulluğun insan hakları ihlali sayılmasını sağlayacak bir yaklaşımın benimsenmesini sağlamaktır (Şahinkaya, 2012, s.57). Yoksullukla mücadelede öne çıkan uluslararası aktif kuruluşlar olarak Birleşmiş Milletler (BM) ve onun alt kuruluşlarını görüyoruz. Bu alt kuruluşlar ise Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Uluslar arası Göç Örgütü (IOM), BM Çocuklara Yardım Fonu (UNİCEF), BM Kalkınma Programı (UNDP), Dünya Sağlık Örgütü’dür (WHO). Tüm bu kurumlar BM’nin bütçelerinden faydalanırlar ve BM bütçesi de üye 192 ülkenin aidatlarından oluşturulur. Bu bütçe 2 yıllık periyotlarla onaylanır. 2008/2009 bütçesi 4,17 milyar dolardır ve hesaplamalara göre bu bütçe ABD vatandaşlarının bir yıllık kesme ve saksı çiçek harcamalarına eşittir. Uluslararası savaş, müdahale ve mahkeme bütçesi bundan ayrıdır. Buna rağmen 4,17 milyarlık bir bütçenin kurumun sabit giderlerine harcandıktan sonra dünya yoksulluğuna ne kadar faydalı olabileceği bir soru işaretidir. Uluslararası yardımlar ve yoksullukla mücadele konusunda BM kuruluşlarından Dünya Bankası da (WB) hatırlanması gereken BM’ye bağlı uzman özerk kuruluşlardan biridir.

Uluslararası yardımlar konusunda Kızılay ve Kızılhaç dernekleri daha sivil ve gönüllü kurumlar olarak karşımıza çıkarlar. Dinî referanslara atıflarla kurulan bu kurumlar Hıristiyanlık ve İslâmiyet’in sembollerini kullanmaları noktasında farklılaşmaktadırlar. Kızılhaç ve Kızılay derneklerinin Uluslar arası Federasyonu (IFRC) 186 ulusal Kızılhaç ve Kızılay örgütünü hareket içinde koordine etmekle görevlidir ve 1919’da kurulmuştur. Uluslararası seviyede Federasyon, ulusal derneklerle yakın işbirliği içinde büyük ölçekli durumlara yardımda bulunmak için çalışır. Uluslararası Federasyon Sekreteryası, İsviçre’nin Cenevre kentinde bulunmaktadır. Ulusal Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri, neredeyse dünyadaki tüm ülkelerde bulunmaktadır. Her dernek uluslararası insan hakları kanunlarına ve uluslararası hareketlerdeki tüzüklere uygun biçimde, kendi ülkesi sınırlarında çalışır. Ulusal dernekler, özel şartlarına ve kapasitelerine bağlı olarak insan hakları hukuku ve doğrudan tanımlanmamış insanî görevlerde de bulunabilirler. 250 milyondan fazla üyesi ve yıllık 25 milyar doların üzerindeki bütçesi ile Kızılhaç Örgütü en büyük uluslararası örgüttür. Gönüllülüğü esas alması nedeniyle

konumuz açısından daha önemli bir kuruluştur. BM'nin bütçesinin 7 katına ulaşan yardım miktarı ile yoksullukla mücadelede gönüllü kuruluşların uluslararası alanda daha aktif rol aldıklarının bir göstergesidirler.

Uluslararası düzeyde faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlara önemli bir örnek Türkiye kaynaklı bir kuruluş olan Uluslararası İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı'dır (İHH). 1992 yılında Bosna Savaşı sırasında, bir grup hayırseverin savaş bölgesine insanî yardım ulaştırma çabalarıyla temellerini attığı İHH insanî Yardım Vakfı resmî olarak 1995 yılında kurulmuştur. Savaş, afet, yoksulluk ve insan hakları ihlallerinin olduğu bütün bölgelere ulaşmayı hedefleyen İHH, insanî meselelerin çözümünde devletlerin ve devletlerarası kuruluşların müdahalesinin yanında sivil girişimlerin de tamamlayıcı nitelikte olduğuna inanmaktadır. Sıcak çatışmaların yaşandığı ve bu yüzden insanların mağdur olduğu her coğrafyaya ulaşmayı amaç edinen vakıf, resmî kurumların ulaşamadığı yerlere gitmeye cesaret edebilen gönüllülerin faaliyetleri ile adını duyurmaktadır. Vizyonuna bakıldığında vakfın yardımlaşma kavramını insanî olan ile özdeşleştirdiğini ve yardımlaşmayı bir bağımlılık kültüründen öteye taşımayı amaçladığını görebilmekteyiz. Vakfın vizyonu şu şekilde açıklanmaktadır.

- * Savaş ve doğal afetlerin sebep olduğu olumsuzluklar giderilerek bireylere ve toplumlara kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için destek olmak.
- * Tüm dünyada yardımlaşma alanında öncülük ederek ülkeler ve kurumlar arasında iş birliğini geliştirip ortak bilinç oluşturmak.
- * Yardıma muhtaç duruma düşmüş toplumların kişi ve kuruluşlarını güçlendirmek.
- * Kriz anında en az zarar için en hızlı ve etkin şekilde bölgeye ulaşmak.
- * Kalıcı projelerle kalıcı çözümler üretmek.
- * Yoksulluğun giderilmesine ve sosyal adaletin sağlanmasına katkı sağlamak.

Vakfın aynı zamanda Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'ne (ECOSOC) danışman statüsünde üyeliği ve İslâm Kalkınma Örgütü'ne (İKÖ) İnsanî Forum üyeliği bulunmaktadır. Vakıf Afrika'da su kuyuları açtırmak, yine Afrika'da yaygın olan katarakt hastalığı için 100.000 ameliyat yaptırmak, 3 milyon Suriyeli çocuğa sürekli gıda ve rehabilitasyon yardımı yapmak gibi önemli faaliyetler gerçekleştirmektedir. İHH 135 ülkede aktif faaliyet gösteren ve Türkiye'den bir kuruluş olması dolayısıyla Türkiye kaynaklı STK'ların ulaştığı düzeyi gözler önüne sermesi açısından önemlidir.

Ulusal düzeyde faaliyet gösteren kuruluşlara ise Yardımelî, Cansuyu, Sadakataş, ve Deniz Feneri dernekleri örnek gösterilebilir. Bunların içinde ismi

en çok duyulan ve sosyal yardımlaşma konusunda öncülük eden kuruluş olarak Deniz Feneri Derneği'ni biraz daha yakından ele alabiliriz. 1996 yılının Ramazan ayında "Şehir ve Ramazan" isimli bir televizyon programıyla başlayan iyilik hareketi, yardım etmek ve yardım almak isteyenlerin kuvvetli talebiyle "Deniz Feneri" kimliğine bürünerek önce haftalık yayınlanan bir programa dönüşmüş, sonrasında ise aynı isimdeki dernek çatısı altında 2002'de ISO 9001 Kalite Belgesi'ni almıştır. İlk günden bu yana onu yalnız bırakmayan on binlerce bağışçı ve gönüllüsüyle, Türkiye'de ve Dünya'da 500.000 aileye gıda, barınma, sağlık ve para yardımı ulaştırmış ve gün geçtikçe artan bir sayıyla ulaştırmaya devam etmektedir. Türkiye'nin dört bir yanında hayata geçirdiği gıda, eğitim, sağlık, barınma alanlarındaki projeleriyle; kurduğu misafirhaneler, aşevleri, giyim mağazaları, yürüttüğü meslek edindirme programları ile ihtiyaç sahiplerine kapsamlı bir hizmet sunmaktadır (Kurt, 2014).

Deniz Feneri Derneği yüksek gönüllü sayısı, ulaştığı yoksul insan sayısı ve etkinlik alanları bağlamında alanında kapsamlı bir STK olma özelliğindedir. Ayrıca dernek ekonomi dergisi olan Capital'in 2005 yılında başlattığı ve her sene güncellediği ve 7 coğrafi bölgeden 16 ilde yüzlerce kişi ile yapılan yüz yüze anketler sonucu oluşturduğu "Türkiye'nin Sorumluluk Liderleri" araştırmasında 2005 ve 2006 yıllarında en başarılı STK seçilmiştir. Derneğin bu başarısında ve bu büyüklüğe ulaşmasında geliştirdiği özgün modelin katkısı da büyüktür (Eraslan, 2008, s.79).

Derneği asıl önemli yapan ve Türkiye'deki yoksullukla mücadele odaklı STK'lara rol model kılan yönünün bu olduğu söylenebilir. Dernek, Türkiye'de yoksulluğun çok boyutlu ve temel bir problem alanı olduğu tespitiyle, bununla mücadeleyi sosyal sorumluluk çerçevesinde esas almış ve bunun için bağışçıyı, çalışanı ve gönüllüyü sevk ve idare noktasında, motivasyon tekniklerini de kullanarak en yüksek verimi almayı ve bunun sürekliliğini sağlamayı benimsemiştir. Özellikle yardım ulaştırılan kişiyi incitme olasılığı olan bütün ayrıntılar baştan düşünülmekte ve bu hususta hassasiyet gösterilmektedir. Bir diğer önem arz eden konu ise; sürecin bütün aşamalarında şeffaf olmaya ve güven unsurunun oluşturulması ve korunmasında titiz davranmaya önem verilmektedir. Bütün bu çalışmalar icra edilirken gerektiğinde devletin ilgili kurumlarıyla işbirliği yapılması ilke olarak benimsenmektedir (Bilgili-Altan, 2003).

Gönüllü kuruluşlar her şeyden önce birer sivil toplum kuruluşudurlar. Modern anlamda sivil toplum kavramı, devlet ile devletten ayrı devletle ilişki ve özerkliğe sahip olan ve toplum üyeleri tarafından kendi çıkarlarını ya da değerlerini korumak veya yaymak için gönüllü olarak oluşturulan örgütlenmelerin oluşturduğu bir alan anlamındadır. (Beckman, 1998'den aktaran Eraslan 2008). Paradigmatik yapısıyla sivil toplum kavramının modernleşme paradigması ile

anılmaya başlaması ve evrelerinin Batıda yaşanmış olması Batı dışı toplumlarda sivil toplumun olmadığı veya geç kaldığı şeklinde çağrışımlara neden olmuştur. Bu iddialar Batıyı tek kutup olarak alan tek merkezli bir bakış açısının izlerini taşımaları açısından objektiflik sorunu taşımaktadırlar. Biçimsel olarak farklı olmakla beraber sivil toplumun görece farklı biçimleri diğer toplumlarda da elbette vardır. Toplumsal katılımın genişliğini, resmî kurumlarla ilişkiyi ve kayıt altına alınmayı gerektiren sivil toplum kavramının İslam toplumlarında daha az görülmesinin nedeni olarak İslam'ın yaygın olduğu toplumlarda cami ve cemaat merkezli bir yaşamın söz konusu olmasını ve vakıf kültürünü yeterli neden olarak görebiliriz. Cami ve cemaat çerçevesinde yaşayan insanlar toplumsal organizasyon ihtiyaçlarını bu şekilde gidermektedirler. Her türlü yardımlaşma ve sosyal ihtiyaçlar cami çerçevesinde giderilmekte, şikâyet ve dilek merci olarak ise daha çok dua aracılığıyla yaratıcı güce başvurulmaktadır. Vakıflar ise tarihsel bir isimlendirme olarak “vakıf medeniyeti” adının kullanılmasına neden olacak kadar toplumsal yapıyı etkilemiş müesseselerdir. Geleneksel toplumsal yapının piramit şekline daha yakın olması, piramidin tepesindekilerin daha aktif olmaları sonucunu ve ihtiyacını doğurmuştur. Böylece gelirin en çoğuna sahip olanların finanse ettiği kurumlar olan vakıflar Batıda sivil toplumun karşıladığı fonksiyonların birçoğunu karşılamışlardır. Tabii ki hepsini karşıladığı iddia edilemez. İslam toplumundaki ve özellikle Osmanlı'daki sivil toplumun karşılığı olarak gördüğümüz vakıfların devlet otoritesi karşısında hukukî hakları dışında nispî özerklik gösteren ve siyaset üreten kurumlar olmadıklarını da kabul etmeliyiz. Ancak sonuç olarak İslam toplumlarının sivil toplum kavramının toplumsal fonksiyonlarını karşılayan özelliklere sahip olduklarını kabul etmemiz gerekmektedir. Türkiye’de cumhuriyetin kuruluşundan sonra oluşturulmaya çalışılan modern toplumsal yapılanma içerisinde bazı yeni kurumlar sivil toplumun ilk örnekleri olarak oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak bu kurumlar devletin desteğiyle oluşturuldukları için tam olarak sivil toplum hareketi ve hüviyeti kazanamamışlardır. Osmanlıdaki vakıfların karşılığı olarak tasarlansalar da o kurumların Osmanlı devlet adamlarının gönüllü teşebbüsü oldukları gerçeği görülememiştir. Böylece Cumhuriyet’in ilk dönem sivil toplum kuruluşları olan Türk Hava Kurumu, Kızılay derneği, Çocuk Esirgeme Kurumu, Halkevleri gibi kuruluşlar gerekli toplumsal tabanı ve desteği elde edememişlerdir. 1980’li yıllardan sonra ise sivil toplum kavramının anlaşılmasında ve yaygınlaşmasında bir ivme görülür. Bunun devletin liberal politikaları benimseyip küçülme sürecine girmesiyle alâkalı olduğu öne sürülmektedir. Fakat bunu Cumhuriyet’le başlayan toplumsal dönüşümün gecikmiş sonuçları olarak okumak da mümkündür. Bu dönemde siyasal ortamlarında izin vermesiyle sivil toplum kuruluşları daha çok görülmeye başlamıştır. 1996’da Deniz Feneri adlı programın yayına girmesi ve 1998’de kurulan aynı adı taşıyan derneğin kuruluşuyla da yardımlaşma amaçlı

sivil toplum kuruluşları hızla çoğalmışlardır. Dayandıkları toplumsal zemin ve aldıkları toplumsal destekle geleneksel vakıf yapısının devamı sayılabilecek olan bu kuruluşlar, toplumsal bir ihtiyacı karşılamaları nedeniyle de daha fazla kabul görmüşlerdir. Dinî vecibe olan fitre, zekât, sadaka, adak vb. gibi maddi ibadetlerin yerine getirilmesini ve yerini bulmasını kolaylaştıran yardımlaşma amaçlı sivil toplum kuruluşları diğer amaçlarla kurulabilecek örgütlenmeler de Türk toplumu için bir evre kabul edilebilir. Kütahya Meydan Aşevi ve Sosyal Yardımlaşma Derneği bu derneklerden biridir. Doktora araştırması sırasında yakından inceleme fırsatı bulduğumuz derneği özel kılan nedenlerden biri onun Dinî hassasiyetlerle kurulmuş olması ve Kütahya'da her kesimden ve her görüş-ten insanın güvenini kazanarak çok sayıda insana ulaşmasıdır. Ülkemizde sosyal yardımların sağlanmasında çok sayıda kurum yetkilendirilmekle birlikte, en fazla bilinen kurum Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarıdır (% 73,3). İkinci sırada belediyeler (% 16,0) gelmektedir. Üçüncü sırada Kızılay (%1,9) gelmekte, ardından çok sınırlı tanınırlık düzeyiyle il özel idareleri (% 1,1), muhtarlıklar (% 0,6) ve sivil toplum kuruluşu olarak da Deniz Feneri Derneği (% 0,6) izlemektedir (Öğülmüş, 2011). Türkiye genelinde yardımlaşma kurumlarının tanınırlığıyla ilgili böyle bir veri mevcutken Kütahya'da aşevinin tek başına ilk akla gelen kurum olarak bilinmesi, kayıtlı yardım alan kişi sayısı açısından diğer kurumların önünde olması bir sivil toplum kuruluşunun gördüğü toplumsal fonksiyonun ve bu kuruluşu harekete geçen saiklerin önemsenmesi için yeterlidir.

Yoksullukla mücadelede gerek resmî yardımların gerek gönüllü kuruluşların yaptıkları sosyal yardımların rolü ve amacı, yoksulluğun ortadan kaldırılması değil, muhtaçlık durumunu gidermektir (Seyyar, 2005). Açlık sınırının altında geliri olan ve toplumun en alt gelir grubunu oluşturan yoksulların, orta ve uzun vadeli yoksullukla mücadele çalışmalarının sonuçlarını bekleyecek zamanları yoktur. Bu kişilerin beslenme, barınma, giyinme gibi temel ihtiyaçlarının acilen karşılanması gerekmektedir. Buna göre sosyal yardımlar yoksul bireylere kısa vadede en büyük destektir. Meydan Aşevi de bu gerçeklerden hareket etmektedir. Aşevi ihtiyaç sahiplerine yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak için faaliyet göstermektedir. Adını kurucusu olan İmanın görev yaptığı camiden ve dernek merkezinin de bulunduğu mevkiden almaktadır.

Meydan Aşevi'nin Kısa Tarihçesi

Tebliğ'in başlıca konusu olmasından dolayı burada aşevinin kuruluş hikâyesinden bahsetmek uygun olacaktır. 2000 yılında kapatılan bir vakfın devamı olarak kurulan Anadolu Aile Derneği'nin yöneticileri, 2005 yılının Ramazan ayında tespit ettikleri 20 kadar aileye sıcak yemek ulaştırmaya karar verirler. Ramazan ayı bittikten sonra uzak bir mahallede oturan yaşlı bir karı koca, yemeğin kesilmesi

üzerine dernek yönetimine haber göndererek bu hizmeti çok beğendiklerini ve bu sayede sıcak yemek gördüklerini, yemeğin kesilmesi ile artık yine sıcak yemeğe hasret kalacaklarını söylerler. Bunun üzerine Meydan Camii'nin imamı olan İrfan Altun önderliğinde sürekli yemek dağıtımı için harekete geçilir. Meydan Camiinin karşısındaki binada yemek yapımına başlanır. Çok zor şartlarda, kısıtlı imkânlarla, fedakârlıklarla yemek yapımı başlar. Ve o günden beri sıcak yemek dağıtımı ve sunumu devam etmektedir. Aşevi bugünkü resmî hüviyetine 2008 yılında kavuşmuştur. Bugün Kütahya sanayisinde bulunan Merkez Aşevinde Ocak 2015 itibarı ile 274 aileden 1077 kişiye günlük yemek çıkarılmaktadır. Bu aşevinin edinilmesi de dernek faaliyetleri açısından hem bir acı hatıra hem de bir motivasyon kaynağı olarak anılmaktadır. Belediyeden kiralanan ve içine çokça masraf edilen aşevi mutfağı, tadilatın bitmesinin ardından belediye tarafından satışa çıkarılınca o dönemde dernek yetkililerinin çok zoruna gitmiştir. Ancak şartların zorlanmasıyla 2010 yılında 130 bin lira karşılığında satın alınarak dernek için hayatî öneme sahip bir mutfak edinilmiştir. Yemek dağıtımı Merkez Aşevinden, Ulu Cami şubeden ve evlere servis olmak üzere 3 yerden yapılmaktadır. Dernek bünyesinde ücretli olarak 9 kişi çalışmaktadır. Gönüllü olarak çalışanlar bu sayıya dâhil değildir. Son yıllarda kuru gıda, yakacak, giyecek ve ev eşyası konusunda da oldukça başarılı çalışmalar yapılmaktadır. O kadar ki dernek çalışanları, resmî kurumların bile yoksulları kendilerine yönlendirdiklerini ifade ediyorlar.

Derneğin Dinamikleri ve Duyarlılıkları

Aktif olarak görev alan bir dernek çalışanıyla yaptığımız söyleşiler, bir sivil toplum kuruluşu olarak aşevi'nin toplumsal duyarlılığının ve farkındalığının yüksekliğini ortaya koymaktadır. Herkesin zengin ve zeki çocukların peşinde olduğu bir dönemde, kendilerinin yoksulların çocuklarının derdinde olduğunu ifade eden, aynı zamanda dernek yönetiminde yer alan Ahmet Dalğırın 3 mahallede açtıkları gençlik merkezleri ile ihtiyaç sahibi olan ailelerin çocuklarına sosyalleşme imkânı da sunduklarının altını çizmektedir. Kentin en yoksul mahalleleri olan Vefa, Osmangazi ve Sultanbağı mahallelerindeki faaliyet gösteren gençlik merkezleri ile “karından kafaya doğru” bir doyurma işini amaçladıklarını söyleyen Dalğırın'ın söyledikleri Gençlik ve Spor Bakanlığının Gençlik Merkezinin şehir merkezinde Sevgi yolu civarında olduğu ve genelde daha elit ailelerin çocuklarının faydalandığı göz önünde bulundurulursa daha da önem kazanacaktır. Ayrıca bu gençlik merkezlerinden birinde (Sultanbağı) 50 öğrenciye sıcak yemek verilmesi buraların daha da cazip hale gelmesini sağlamaktadır. Yaptıkları takdir toplayan bu sivil toplum kuruluşunun başarıları toplumsalda halkın rağbetini de arttırmaktadır. Kentin madde bağımlısı gençliğinin en yoğun

olduğu mahallelerinden olan Bahçelievler Mahallesi sakinlerinden oluşan bir grup, bildirinin hazırlanması sürecinde derneğe başvurmuş ve kendi mahallelerine de bir gençlik merkezi açılmasını talep etmişleridir. Kendilerinin de üzerine düşeni yapmaya hazır olduklarını ifade etmeleri açısından önemli olan bu talep, olumlu örneklerin toplumsal hareketlenmeyi sağladığını göstermesi açısından önemlidir. Her şeyi devletten ve güvenlik güçlerinden bekleyen anlayış yerine bir şeyler yapmanın gerekliliğini ve faydasını gören bu anlayış, sivil toplum kuruluşlarının dinamiklerini toplumun mayasında bulunan dinden aldıklarında daha başarılı olduklarını ve kabul gördüklerini göstermektedir. Bunun yanında 1100 kişilik yemek çıkarılması ve personelin maaşlarının ödenmesi ciddi bir para dönüşümünü gerektirmektedir. Bununla ilgili sorularda ilgililerin cevabı, gayretlerini gören her kesimden insanın yardımlarını esirgemedikleri şeklinde olmuştur. Ciddi bir dinî guruplaşmanın hâkim olduğu Kütahya’da, kurucularının da bir cemaatle bağlantısı bulunmasına rağmen aşevinin toplumun her kesiminden ve her türlü diğer Dinî gurup mensuplarından destek alması ilgi çekicidir. Destek almasının delili bu çarkı döndürebilmesi ve yeni projelere yönelmesidir. Bu desteğin nedeni olarak yemek dağıtımının görülmesi ve yoksullara yardımların ulaştığına dair bir güvenin oluşması gösterilebilir. Bu güven, aynı zamanda günümüzde yoksulla zenginlerin iletişiminin aksaması ve zenginlerin yoksula ulaşmasının imkânsızlaşmasının doğurduğu bir arayıştır. Bu güven sonucunda il dışından dahi yardım ulaştırmaya çalışan kişilerin aşevine ulaştığı söylenmektedir. Bu gerçek, aslında dinî saiklerin uyandırdığı yoksula ulaşma davranışının ve yardımlaşma ihtiyacının karşılanması için bu tür sivil toplum kuruluşlarına ihtiyaç olduğunu da ortaya koymaktadır. Meydan Aşevi, Osmanlı’dan gelen vakıf geleneğinin Türk toplumuna özgü bir STK yapılanmasına dönüşmesinin bir örneğidir. Bu örnekte görüldüğü gibi kuruluşun gelir desteği ve sahiplenilmesi tabana yayılmakta, Batı tipi sivil toplumdan farkı izale edilmektedir. Bu izalenin sağlanmasında da başat faktör, toplumun vazgeçilmez bir dinamiği olan dindir. Dernek yönetim kurulu üyesine kendilerini neyin motive ettiğini sorduğumuzda aldığımız “toplumsal sorumluluğun yerine getirilmesi adına adeta bir farzı kifâyenin yerine getirilmesi” cevabı bunu daha iyi açıklamaktadır. Yine sıcak yemek ikram etme geleneğinin Hz. Muhammed’e (s.a.v.) kadar dayandırılarak Medine Mescidindeki uygulamanın örnek gösterilmesi ve birçok platformlarda da bunun dayanak kabul edilmesi, Selçuklu ve Osmanlı dönemindeki imarethanelerin örnek gösterilmesi ve bu kuruluşların bir devamı olarak kabul edilme isteği derneğin referanslarının daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

Bütün bunların yanında dernek yöneticilerinin sorunları da çalışmalarımız sırasında gün yüzüne çıkmıştır. Genel olarak halkın teveccühünden memnun olmakla beraber sıkıntı yaratan vatandaşların olabildiği dile getirilmiştir. Bunun yanında bir sivil toplum kuruluşu olarak kabul görmemenin ve bu anlamda meşhur

olmanın sıkıntılarının da görülebildiği dernek yöneticilerince paylaşılmıştır. Sivil toplumla iç içe olmanın devlet kademelerindeki yönetici sınıf için aranan bir özellik ve basamak atlamak için gereklilik olmasından dolayı sık sık ziyaret edildiklerini kaydeden Dalğiran, “aferin, çalışmaya devam edin” şeklindeki tesellilerin ve sırtlarının sıvazlanmasının kendilerine yeterli gelmediğinin altını ısrarla çizmektedir. Halkın “döküntüleri” ile yoksulların donatıldığını, ancak daha aktif çalışmalar için devletin desteğine ve kullanmadıklarına ihtiyaç duyduklarını dile getirmiştir.

Resmî Söylem ile Sivil Söylemin Farkları

SYDV (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı) ve aşevi ile yaptığımız görüşmelerde bakış açılarındaki farklılıkları gözlemlene fırsatımız oldu. SYDV yetkilileri yoksulluk nedeniyle kendilerine başvuranların tapu kayıtlarındaki ev, arsa, gelir, vb. mal göstergelerine dikkat çekmektedirler. Yine bu kişilerin çocuklarının ortalama gelire sahip olmalarının ebeveynlerinin yardım alması için bir engel olarak görülmesi gerektiğine işaret etmişlerdir. Çoğunlukla Dinî ve insanî kaygılarla hareket eden ve çoğunluğu diyanet teşkilatı çalışanı veya emekli olan Meydan Aşevi çalışanları ise bu durumun aldattıcılığına dikkat çekerek evi, arsası, maaşı var gibi görüldüğü için yardım alamayanların sıkıntı içinde yaşadıklarını ve kendilerinin bunlara yardım ettiklerini, ev ziyaretlerinde çok vahim durumlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Sadece bu durum bile resmî ve dinî bakış açısının yoksulluğa yaklaşımı arasındaki farkı analiz etmeye yeterli bir veri oluşturmaktadır. Bir dinî kurum olan aşevini ve resmî yardım kurumlarını karşılaştırdığımız zaman aşkın olanın sesi olan dinî söylemin, insanın ikame ettiği en büyük kurum olan devletin söyleminden daha merhametli, şartsız, karşılıksız ve insanî olduğunu söyleyebiliriz. Dinî söylem ve bu söylemin doğal sonucu olan kurumlar yoksullara karşı daha anlayış temelli ve önyargısız olarak yaklaşırken resmî kanallar bu konuda karşılanması gereken kuralları ve standartları temellendirmek için insanî olanı ve hesap edilemeyen insanî riskleri ıskalayabilmektedirler. Ziyaretlerimiz sırasında bu tür olaylara bizler de şahit olduk. 70 yaşında emekli maaşı olan bir yaşlının maaşı üzerinden oğluna çektiği krediler yüzünden ihtiyaç içine düşmesi ve yardım talebi, resmî kanallarda evi ve maaşı olduğu gerekçesiyle karşılık görmemişti. Aşevine geldiğinde ise aynı gün içinde yapılan araştırma ve ziyaret ile bu kişinin yardımına yetişildi.

Aşevinin ücretli çalışanında bile bu hassasiyetin gözlemlendiğini söyleyebiliriz. Yemek dağıtımıyla görevli personel ile yoksul ailelerle birebir iletişime girebilmek ve daha yakından görebilmek için yaptığımız yemek dağıtım sırasında bunu müşahede etme imkânımız oldu. Normal giyimli ve orta halli bir evde oturan genç bir kadına yemeğini verdikten sonra Arif durumu açıklamak ihti-

yacı hissetti. Kadının eşinin cezaevinde olduğunu ve 2 çocuğu için 900 tl civarı bakım parası aldığını bildiklerini anlattı. Çocukları önce bakamadığı için sevgi evine verdiklerini sonrada bakmak için geri aldıklarında bakım parası aldıklarını anlattı. Sonra da şöyle devam etti;

“Sen sormadan ben söyleyeyim. Bu kadına neden yemek veriyoruz? Başvuru yaptığında hocalarımla konuştuk. Kadın genç, mahalle pek tekin bir yer değil, ihtiyacım vardı diyerek yapabileceği yanlışları yapmasın diyerek, onu korumak için veriyoruz yemeği.”

İfadelerden anlaşılacağı üzere genç kadına yemek verilmesinin amacı yoksulluk nedeniyle başvurulabilecek gayri ahlâkî bir para temini tehdidinin önüne geçmektir. Bu düşünce şüphesiz ince bir dinî hassasiyetin ürünüdür. Böylece hem kadın hem de toplum korunmaktadır. Bu hassasiyetin adeta bir koruyucu hekimlik gibi toplumsal rahatsızlığa karşı bir önlem olduğunu görüyoruz. Bu, hem dinî düşüncenin hem de bir sivil toplum hareketi formunda ortaya çıkan bu gönüllü kuruluşun bir hizmetidir.

Sonuç

Kayseri’deki vakıflar üzerine yaptığı bir araştırmada Zeybek (2013) bir efsaneye dönüşen Nevin Akyurt’tan bahseder. Kanseri hastalığı sonucunda vefat etmiş olan Akyurt; yoksullarla öylesine ilgilenmiştir ki kimsenin gidemediği mekânlara gitmiş, kimsenin dokunmaya cesaret edemediği insanlara dokunmuştur. Bunun sonucunda kendinden sonraki sosyal çalışmalar için bir esin kaynağına ve efsaneye dönüşmüştür. Anlatların işaret ettiklerine bakarak Zeybek, Nevin Akyurt efsanesinin neye dayandığını keşfetmeye çalışır. Sonunda da yoksullar ve zenginler arasındaki üst sınıflar tarafından doğal kabul edilen ve tiksintiyle belirlenen sınırların aşılmasına dayandığını anlar. Vakıfçıların gözünde Nevin Akyurt’un en müstesna özelliği, kendisiyle aralarında büyük bir sosyal mesafe bulunan insanlara ancak yakın ilişkilerde mümkün olabilecek bir ihtimam ve samimiyetle temas etmesidir. Tüm bu sınırların aşılmasının ve yakın ilişkilerde samimiyetin temeli, dinî inançlar ve dinî metinlerdir. Kütahya Meydan Aşevinde görülen ayırt edici özellik ise örnek gösterilebilecek bireysel gayret ve örnekliklerin bulunmasının yanı sıra kurumsallık ve güven kazanarak bir toplumsal desteğe ve kabule ulaşmasıdır. Bu kabul, derneğin gittikçe büyümesi ve faaliyetlerinin hem resmî bazda hem de toplum bazında kabul ve teveccüh göstermesiyle sonuçlanmıştır. Meydan Aşevi resmî kurumların yoksullara yardım yaparken aradığı tapu kaydı, maaş geliri vb. gibi formaliteleri aşarak insanî olanı yakalamıştır. Bunun başarılmasındaki temel motivasyon kaynağı ve böylece bir sivil toplum kuruluşunun kurulması için harekete geçiren güç, devamını

sağlayan yardımlar hep din ve dinden kaynaklanan argümanlardır. Şu halde bu örneğin, günümüz Türkiye’sinde sivil toplum kuruluşlarının bir toplumsal kabule ulaşarak tabana yayıldığını söylemeyebilmek adına güzel bir örnek olduğunu söyleyebiliriz. Bunun yanında, sivil toplumun harekete geçirilmesi için dinî değer ve argümanların kullanılmasının önemini vurgulaması açısından bir ilk örnek özelliği taşıdığını da kabul edebiliriz. Gönüllüğün esas olduğu sivil toplum alanında, gönülleri kazanmak üzerine kurulu bir anlayışa sahip ve sağlam bir teolojik arka plana dayanan örgütlenmeler, hem topluma hem de çağdaş yapılanmalar çerçevesinde oluşan yeni toplumsal anlayışlara hizmet edebilecektir. Daha iyiye ulaşmak için gayret eden akademik dünyanın bu tür örnekler üzerinden teoriler geliştirmesi, hem akademik düşünceye hem de toplumsal yaşama çok faydalı olacaktır. Bunun yanında bu bildirinin yoksullukla mücadelede dinî temelli gönüllü kuruluşların çok önemli roller oynayabileceğinin somut bir örneğini ortaya koyduğu düşünülebilir. Buradaki olumlu örneklerin arkasında olumlu dinî bir anlayış, başarılı olan din görevlilerinin ve dinî gönüllülerin örnekliliği vardır. Bu olumluluğun din görevlisi ve din adamı yetiştiren kurumların müfredatına aksettirilmesinin uzun dönemde bu örnekliklerin sayısını artıracığı düşünülebilir. Bu amaçla İmam Hatip Lisesi ve İlahiyat Fakültesi gibi kurumlara “Sosyal Sorumluluk, Din ve Girişimcilik” gibi dersler eklenebilir. Mevcut ders müfredatlarında sivil toplum kuruluşlarının rollerine dikkat çeken konular eklenebilir ve din görevlisinin bu konularda topluma önderlik etmesine yönelik eğitimler verilebilir. Yapılacak bu tür araştırmalarla bu tür eğitimler için içerikler sağlanabilir ve sivil topluma mâl olan yardımlaşma kuruluşlarının toplumun kuruluşundaki etkinliği artırılabilir. Bu, Din’in en doğru şekilde yaşanması ve anlaşılmasına hizmet edeceği gibi yoksullukla mücadelede de başka hiçbir şekilde sağlanamayacak olan bir katkı sağlamış olacaktır.

Notlar

- (*) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Dilimleri, Din Sosyolojisi Doktora Öğrencisi
iletişim: hsnkafali@gmail.com.

Kaynaklar

- Açıkgöz, R. (2010). *Yoksullukla Mücadelede Üçüncü Sektör: Gönüllü Kuruluşlar Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ
- Baumann, Z. (1999). *Çalışma Tüketçilik ve Yeni Yoksullar*, (çev. Ü. Öktem), İstanbul: Sarmal Yay.
- Bilgili A. E. ve Altan İ.,(2003, Mayıs-Haziran) Bir Yardım Yönetimi Modeli: Deniz Feneri Örneği, (Ed. Bilgili A. E. ve Altan İ) *Deniz Feneri Derneği, Yoksulluk Sempozyumu içinde* (s.62,108), İstanbul: Deniz Feneri Yayınları

- Çetinkaya Ş., (2012) *Türkiye’de Sosyal Yardımlaşma Müessesesi: Durum Analizi, Sorunlar Ve Çözüm Önerileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya
- Doğan İ. (2000). *Sivil Toplum, Ondan Bizde de Var*. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Eraslan, L.,(2008). Sivil Toplum Kavramının Gelişimi Bağlamında STK’ların Yoksulluğu Önleme Stratejilerinin Değerlendirilmesi: Deniz Feneri Derneği- Ankara Şubesi Örneği. (Yay. Haz. K. Tuna) *Uluslar arası Yoksulluk Sempozyumu Bildirileri* içinde. (C. II, s.62-93). İstanbul: Deniz Feneri Yayınları
- Erdoğan, N. (2002). Garibanların dünyası: Türkiye’de yoksulların kültürel temsilleri üzerine ilk notlar. N. Erdoğan (Ed.) *Yoksulluk hâlleri: Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri* içinde (s.9-23), İstanbul: Demokrasi Kitaplığı
- Gül, H. Gül ve Sallan Gül (2008). Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü Tartışmaları, Nurgün Oktik (drl), *Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları* içinde (s. 77-85) Muğla: Yakın Yay.
- Kurt S., (2014),Sivil Toplum Kuruluşlarında İnsan Kaynakları Yönetimi; İHH İnsani Yardım Vakfı Örneği.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova
- Macit, M. (2012). “Yoksulluk ve Din”, (Ed: N Akyüz ve İ. Çapçioğlu), *Din Sosyolojisi El Kitabı* içinde (s.597-611). Ankara: Grafiker Yay.,
- Mittelman, J. M.(2008). Yoksulluk Paradigmasını Yeniden Düşünmek, *Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu Bildirileri* içinde (s.111-119) İstanbul: Deniz Feneri Yayınları
- Polanyi, K.(2000). *Büyük Dönüşüm*. (çev. A. Buğra), İstanbul: İletişim Yayınları
- Rahnema M. (2009). *Sefaletin Yoksulluğu Kovduğu Bir Dünya*, (çev. Ş. Ünsaldı) Ankara: Özgür Üniversite Yay.
- Seyyar, A. (2005). *Sosyal Güvenlik Terimleri: Ansiklopedik Sözlük*. İstanbul: Papatya Yay.
- Şenses, F., (2006), *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk* 4. Basım, İstanbul: İletişim Yay.
- Öğülmüş S.(2011). Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü. *Aile Toplum ve Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, Sayı 17, (s.83-96)
- Yunus ,M. (2003). *Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru*, (Çev: G. Şen, 2. Basım). –İstanbul: Doğan Kitapçılık
- Zeybek, H. A. (2013), Yoksulluğa Dokunmak: Ötekiyle Karşılaşmada Bedenin Ahlaki Dönüşümü (Ed. Ü. Güneş), *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı – I* içinde (s.101-115), Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Kitaplığı